

Л. С. Морозова,
д. е. н., професор, професор кафедри фінансів,
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2231-0558>
С. С. Нижник,
аспірант кафедри фінансів, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-6723-0399>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.20.79

АНАЛІЗ ПОТОЧНОГО СТАНУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

L. Morozova,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Finance,
State University of Trade and Economics, Kyiv
S. Nyzhnyk,
Postgraduate student, Department of Finance, State University of Trade and Economics, Kyiv

ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF THE INSURANCE MARKET OF UKRAINE

Статтю присвячено комплексному аналізу сучасного стану страхового ринку України — важливої складової фінансової системи, що забезпечує економічну стабільність, розвиток інвестицій та соціальний захист населення. Досліджуються основні структурні особливості ринку, його сегментація та тенденції розвитку, а також оцінюється вплив економічних та соціальних чинників на діяльність страхових компаній.

Виділено ключові проблеми ринку: обмежена фінансова спроможність компаній, недостатній доступ населення до сучасних страхових продуктів та низький рівень довіри до страхових послуг. Ці виклики впливають на конкурентоспроможність та стійкість ринку, підкреслюючи необхідність комплексного та стратегічного підходу.

Особлива увага приділяється впливу воєнного стану на страхову галузь, що позначився на роботі компаній, організації бізнес-процесів та загальній стабільності ринку. Також розглядається інтеграція українського страхового ринку в міжнародний фінансовий простір, зокрема через гармонізацію законодавства та впровадження інноваційних технологій.

Визначено основні тенденції ринку, критичні проблеми та потенційні перспективи галузі. Акцентується на тому, що ефективне функціонування ринку потребує комплексного підходу, який враховує взаємозв'язки між сегментами, макроекономічні чинники та потреби споживачів.

Отже, стаття надає системне уявлення про стан страхового ринку України та пропонує практичні рекомендації для підвищення його стабільності, ефективності та конкурентоспроможності.

This article is devoted to a comprehensive and in-depth analysis of the current state of the Ukrainian insurance market, which represents an essential and integral component of the national financial system. The insurance sector plays a crucial role in ensuring economic stability, stimulating long-term investment development, and strengthening the social protection of the population. The research examines the main structural characteristics of the market, its segmentation by types of services and participants, the dynamics of its development, and the influence of external and internal economic as well as social factors on the functioning of insurance companies.

The paper identifies and systematizes key challenges constraining the effective functioning of the insurance market. These include the limited financial capacity of domestic insurance companies, insufficient access of the population to modern and diversified insurance products, a relatively low level of public trust in insurance services, and the vulnerability of the market to macroeconomic instability. The study emphasizes that these challenges directly affect competitiveness, resilience, and the ability of insurers to provide adequate protection, thereby highlighting the necessity of adopting a holistic and strategically oriented approach to market regulation and development.

Special attention is devoted to analyzing the impact of martial law on the Ukrainian insurance industry. This factor has significantly influenced the operational activities of companies, the organization of business processes, the structure of contractual obligations, and the overall stability of the market under conditions of heightened uncertainty. At the same time, the article examines the process of integrating the Ukrainian insurance market into the global financial space, particularly through the harmonization of national legislation with international standards, the adoption of best European regulatory practices, and the introduction of digital solutions and innovative financial technologies aimed at improving efficiency and transparency.

The study identifies the main market trends, including digital transformation, product diversification, and the increasing role of reinsurance in risk management. Critical systemic problems and potential prospects for the further evolution of the industry are discussed. It is emphasized that the effective functioning of the Ukrainian insurance market requires a comprehensive policy framework that considers interconnections between market segments, macroeconomic determinants, institutional reforms, and consumer needs.

Thus, the article provides a systematic understanding of the contemporary state of the Ukrainian insurance market. It formulates practical recommendations for strengthening its stability, improving efficiency, and enhancing competitiveness both domestically and in the context of international integration. The findings underline the strategic importance of the insurance industry as a driver of financial security, investment growth, and sustainable socio-economic development of Ukraine.

Ключові слова: страховий ринок, страхові премії, страхові виплати, ризикове страхування, страхування життя, фінансова система, державне регулювання.

Key words: insurance market, insurance premiums, insurance payouts, non-life insurance, life insurance, financial system, state regulation.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Сучасні умови функціонування національної економіки України визначаються комплексом значних та взаємопов'язаних викликів, які охоплюють як військовий, так і економічний виміри розвитку держави. Повномасштабна війна, що триває на території країни, створила надзвичайні умови для всіх секторів економіки, включно з фінансовим. Військові дії супроводжуються руйнуванням інфраструктури, скороченням виробництва, переміщенням населення та значними втратами державного і приватного майна. У такій ситуації макроекономічна стабільність стає ключовим викликом для уряду та фінансових інституцій. Високі темпи інфляції, девальвація національної валюти, зростання державного боргу та зниження платоспроможності населення створюють додаткові ризики для всіх учасників ринку та ставлять перед ними завдання ефективного управління фінансовими ресурсами.

У цьому контексті страховий ринок України набуває стратегічного значення як інструмент забезпечення фінансової стійкості та управління ризиками. Страхові компанії виступають не лише як механізм компенсації матеріальних втрат, але й як важливий елемент системи перерозподілу економічних ризиків між різними категоріями суб'єктів — від домогосподарств і малого бізнесу до великих промислових підприємств. Функціонування страхового сектору сприяє формуванню довіри до фінансових інституцій, підтримує ліквідність ринку та забезпечує платформу для акумулювання інвестиційних ресурсів. Це особливо важливо в умовах післявоєнного відновлення, коли ефективне управління ризиками та наявність фінансових гарантій можуть стати каталізатором економічного зростання.

Оцінка поточного стану страхового ринку України має не лише академічне або аналітичне значення, але й практичну цінність для державних органів, інвесторів

та учасників ринку. Аналіз дозволяє виявити ключові тенденції розвитку, оцінити вплив макроекономічних і політичних факторів на страховий сектор, зрозуміти ефективність регуляторних трансформацій та визначити основні напрямки модернізації та розвитку індустрії. Страхування в Україні відіграє роль не тільки механізму захисту майнових та фінансових інтересів бізнесу та домогосподарств, але й інструменту підтримки макроекономічної стабілізації. Сектор страхування здатний забезпечувати довгострокове акумулювання фінансових ресурсів, які можна спрямовувати на інвестиції у критичну інфраструктуру, відновлення виробничих потужностей та розвиток соціальних програм.

Таким чином, системний аналіз поточного стану страхового ринку України дозволяє сформулювати науково обгрунтовані висновки про його потенціал, слабкі та сильні сторони, а також окреслити стратегічні напрями розвитку, які забезпечать підвищення стійкості фінансової системи, розширення доступу до страхових продуктів та підвищення ролі страхування у відновленні та розвитку національної економіки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика розвитку страхового ринку України в сучасних умовах активно досліджується як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями, зокрема В. Барановою, С. Волосович, Ю. Клапків, Л. Поповою, Н. Приказюк, О. Ромашко та іншими. Значну увагу приділено теоретичним засадам функціонування страхового ринку, його ролі у фінансовій системі та механізмах впливу на економічну стабільність. Зокрема, у працях С. Іваненка та В. Петрова окреслено методологічні підходи до аналізу фінансових ринків, розкрито сутність страхування як інструменту управління ризиками й наголошено на його інвестиційній та соціальній функціях.

О. Левченко у своїх дослідженнях акцентує увагу на структурних змінах українського страхового ринку, динаміці його основних сегментів і проблемах довгострокового страхування життя та пенсійних програм. Важливим аспектом є вивчення особливостей державного регулювання галузі та адаптації законодавчої бази до вимог ЄС, що детально проаналізовано у сучасних роботах із фінансового права та практики регуляторної політики.

Попри наявність значної кількості досліджень, недостатньо комплексно висвітлено вплив воєнних ризиків на розвиток страхового ринку, а також перспективи його адаптації до нових соціально-економічних умов. Це й зумовлює актуальність подальшого наукового аналізу.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Попри значний доробок у сфері дослідження страхового ринку України, низка ключових питань залишаються недостатньо висвітленими та потребують подальшого аналізу. Зокрема, сучасні наукові праці переважно зосереджені на оцінці динаміки обсягів страхових премій і виплат, проте комплексний аналіз впливу воєнних ризиків на функціонування страхового сектору представлений обмежено. Недостатньо досліджено

механізми формування та реалізації страхування воєнних ризиків, страхування інвестицій та бізнес-процесів у надзвичайних умовах.

Окремим невіршеним завданням залишається розробка ефективних моделей інтеграції страхового ринку України до європейського фінансового простору з урахуванням специфіки вітчизняної економіки. Потребує глибшого аналізу питання розвитку довгострокового страхування життя та пенсійних програм, які у країнах ЄС становлять основу страхового ринку, тоді як в Україні їхня частка залишається низькою.

Також практично не розроблені наукові підходи до формування механізмів державно-приватного партнерства у сфері агрострахування та системи державних гарантій для покриття надзвичайних і воєнних ризиків. Ці напрями залишаються найбільш актуальними у контексті посилення фінансової безпеки та підвищення стійкості національної економіки.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є комплексний аналіз розвитку страхового ринку України у 2020—2024 рр., виявлення ключових тенденцій його функціонування та структурних трансформацій під впливом пандемії, воєнних ризиків і макроекономічної нестабільності. У дослідженні також ставиться завдання визначити основні проблеми, що обмежують ефективність страхового сектору, та окреслити перспективні напрями його модернізації з урахуванням міжнародного досвіду та вимог європейської інтеграції.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Страховий ринок у сучасних умовах є невід'ємною складовою фінансової системи будь-якої країни та відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності економіки. Основним його функціональним призначенням є акумуляція страхових внесків і перерозподіл ризиків між економічними суб'єктами, що дозволяє захищати домогосподарства, підприємства та державу від негативних фінансових наслідків непередбачуваних подій. Крім того, страхові організації виступають важливими інституційними інвесторами, сприяючи мобілізації капіталу та його спрямуванню у пріоритетні сектори економіки, що безпосередньо впливає на темпи та стійкість економічного зростання.

Досвід розвинених країн свідчить, що рівень розвитку страхового ринку є одним із показників фінансової зрілості національної економіки. Наприклад, у країнах Європейського Союзу та США частка страхових премій у ВВП стабільно перевищує 7—10 %, що дозволяє не лише ефективно управляти ризиками, а й створює передумови для стійкого функціонування фінансового сектору у кризові періоди.

В Україні у 2020—2024 рр. страховий сектор функціонував у надзвичайно складних та динамічних умовах. Він одночасно зазнав впливу глобальної пандемії COVID-19, що значно змінила страхові продукти і моделі поведінки споживачів, а також повномасштабної війни, яка спричинила руйнування інфраструктури та обмеження фінансових ресурсів. Додатково, економіка країни пережила глибоку рецесію, зумовлену зов-

нішніми та внутрішніми шоками, і розпочала реалізацію масштабних структурних реформ, спрямованих на адаптацію до стандартів європейського фінансового простору та інтеграцію до міжнародних ринків капіталу.

Вивчення структури та обсягів страхового ринку України за зазначений період є актуальним з кількох причин. По-перше, це дозволяє оцінити рівень стійкості страхової галузі до екстремальних ризиків та її здатність адаптуватися до швидкозмінних економічних умов. По-друге, аналіз динаміки ринку сприяє виявленню системних проблем, які потребують законодавчого, регуляторного та управлінського вирішення. По-третє, така оцінка дозволяє окреслити перспективи розвитку галузі, визначити пріоритетні напрями модернізації страхових продуктів та методів управління ризиками, а також сформувати базу для стратегічного планування державної фінансової політики.

Таким чином, комплексне дослідження страхового ринку України у 2020—2024 рр. має не лише академічне значення, а й практичну цінність для підвищення ефективності страхового сектору та зміцнення фінансової системи країни в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів. Воно є важливою складовою оцінки здатності національної економіки протидіяти ризикам, кризовим явищам та сприяти сталому економічному розвитку.

Страховий ринок у сучасній економічній науці визначають як сукупність економічних відносин, що виникають у процесі продажу та купівлі страхових послуг між страховиками і страхувальниками. Він є складовою фінансової системи держави та виконує функцію перерозподілу ризиків, забезпечуючи захист економічних суб'єктів від негативних фінансових наслідків непередбачуваних подій [10]. Водночас сучасна економічна теорія розглядає страховий ринок значно ширше, трактуючи його як інституційну платформу, яка впливає на макроекономічну стабільність, розвиток інвестиційного середовища, мобілізацію капіталу та забезпечення фінансової безпеки держави.

В економічній літературі виділяють кілька основних функцій страхового ринку, які формують його роль у розвитку економіки:

1. Захисна функція — передбачає відшкодування збитків у разі настання страхового випадку, що дозволяє мінімізувати фінансові втрати домогосподарств і бізнесу.

2. Стимулююча функція — створює умови для розвитку підприємництва та інноваційної активності шляхом зниження ризиків ведення бізнесу, забезпечуючи економічним агентам більшу впевненість у плануванні діяльності.

3. Інвестиційна функція — полягає в акумуляції тимчасово вільних фінансових ресурсів страхових компаній та їх розміщенні у різні інструменти фінансового ринку, що сприяє формуванню довгострокових інвестиційних потоків та підвищує ліквідність економіки.

4. Соціальна функція — спрямована на забезпечення соціального захисту домогосподарств і окремих груп населення через механізми особистого страхування, пенсійного страхування та страхування здоров'я.

Для кількісного оцінювання розвитку страхового ринку застосовують низку економіко-статистичних інди-

каторів, що дозволяють здійснювати порівняльний аналіз, оцінювати рівень ефективності та визначати проблемні напрями розвитку:

— обсяг валових страхових премій — характеризує загальну активність на ринку та масштаби залучення фінансових ресурсів страховиками;

— обсяг страхових виплат — відображає здатність ринку виконувати захисну функцію та забезпечувати фінансову стабільність страхувальників;

— частка страхових премій у ВВП (penetration rate) — дозволяє оцінити роль страхового сектору в національній економіці та порівняти його з іншими країнами;

— рівень страхових премій на душу населення (insurance density) — дає змогу оцінити доступність страхових послуг та інтенсивність їх використання населенням;

— структура ринку за видами страхування — включає ризикове страхування, страхування життя, медичне страхування, агрострахування та інші категорії, що дозволяє оцінити диверсифікацію ринку та його здатність задовольняти потреби різних сегментів економіки;

— кількість страховиків та рівень концентрації ринку — характеризує конкурентне середовище, присутність лідерів ринку та рівень монополізації страхового сектору [4].

Застосування зазначених показників дозволяє не лише оцінити стан національного страхового ринку, а й провести порівняльний аналіз з міжнародними практиками, ідентифікувати структурні проблеми та визначити напрями підвищення ефективності діяльності страховиків. Методологічний підхід до аналізу страхового ринку передбачає інтеграцію статистичних, економіко-математичних і порівняльних методів дослідження, що забезпечує об'єктивну оцінку його потенціалу та здатності до адаптації у складних соціально-економічних умовах.

Пандемія COVID-19 у 2020 р. стала безпрецедентним зовнішнім шоком для світової економіки, що спричинив глобальну рецесію та порушення фінансових і виробничих ланцюгів. Українська економіка відчувала значне скорочення економічної активності: реальний ВВП зменшився на 3,8%, індекс реальних доходів населення знизився, а чисельність працюючих у бізнес-секторі скоротилася через введені карантинні обмеження.

Попри негативний макроекономічний контекст, страховий ринок України продемонстрував відносну стійкість. Валові страхові премії у 2020 р. склали 49,0 млрд грн, що свідчить про здатність страховиків адаптуватися до екстремальних умов та підтримувати базові страхові послуги. Структура ринку зберегла ключові сегменти: страхування життя, майнове страхування, обов'язкове та добровільне автострахування. Така стійкість була забезпечена, зокрема, високим рівнем диверсифікації продуктів та гнучкістю регуляторних механізмів.

У 2021 р. відбулося поступове економічне відновлення, ВВП зріс на 3,4%, що сприяло стабілізації фінансового сектору. Страховий ринок залишився майже на рівні 2020 р. — 49,6 млрд грн премій. Однак кількість страхових компаній зменшилася до приблизно 180, що свідчило про тенденцію до консолідації та

оптимізації капіталу в умовах високої економічної невизначеності.

2022 р. став роком найглибшої економічної кризи за час незалежності України. Повномасштабна війна з Російською Федерацією спричинила катастрофічне падіння економічної активності: ВВП скоротився на 29,1%, рівень інфляції перевищив 26%, а більшість секторів економіки пережили значне зниження виробництва та споживчого попиту.

Страховий ринок відчув серйозні втрати: обсяг валових премій знизився до 39,6 млрд грн, що на 20,3% менше, ніж у 2021 р. Найбільш постраждало страхування життя, обсяг якого скоротився на 35%, а туристичне страхування практично припинило функціонування. Майнове страхування зменшилося через виключення воєнних ризиків із страхових полісів. Водночас автострахування (ОСЦПВ та КАСКО) та добровільне медичне страхування (ДМС) залишилися відносно стабільними сегментами ринку завдяки задоволенню базових потреб населення та високій соціальній значущості цих продуктів.

Цей період продемонстрував критичну залежність страхового сектору від макроекономічної та політичної стабільності, а також показав необхідність впровадження нових інструментів управління ризиками, включно з військовим та надзвичайним страхуванням, адаптованих до умов високої невизначеності.

Починаючи з 2023 р., в економіці України спостерігалася поступова тенденція до стабілізації та відновлення виробничої та фінансової активності. Ріст ВВП склав 5,3%, що супроводжувалося відновленням інвестиційної активності та поживавленням споживчого попиту. Обсяг страхових премій піднявся до 47,0 млрд грн, що відображає повернення довіри до страхових продуктів та поступове відновлення платоспроможності населення.

У 2024 р. позитивна динаміка збереглася: ВВП зріс на 4,5%, а валові страхові премії досягли 54,3 млрд грн — найвищого показника за останнє десятиліття. Структура ринку демонструвала відновлення всіх основних сегментів: майнового, медичного, автострахування, а також окремих нішевих напрямів, таких як агрострахування. Така тенденція свідчить про поступове відновлення фінансової стійкості галузі та її здатність адаптуватися до нових макроекономічних викликів [7].

Таким чином, аналіз макроекономічного контексту функціонування страхового ринку України у 2020—2024 рр. демонструє тісний взаємозв'язок між станом економіки та розвитком страхового сектору. Пандемія, війна та кризові явища істотно вплинули на обсяги страхових премій, структуру ринку та конкурентне середовище, водночас ринок продемонстрував певну стійкість і здатність до поступового відновлення.

Упродовж 2020—2024 рр. динаміка страхового ринку України мала хвилеподібний характер, відображаючи вплив як макроекономічних шоків, так і внутрішніх структурних змін у галузі. Номінальний обсяг страхових премій демонстрував поступове зростання: з 49,0 млрд грн у 2020 р. до 54,3 млрд грн у 2024 р. [1]. Проте при оцінці в реальних цінах динаміка виглядає скромніше, що зумовлено високим рівнем інфляції в ці роки та девальваційними процесами в національній економіці.

Обсяг страхових виплат також демонстрував коливання: від 14,8 млрд грн у 2020 р. до 16,8 млрд грн у 2024 р., що відображає як здатність страхового сектору виконувати захисну функцію, так і певну обережність страховиків у прийнятті ризиків в умовах економічної нестабільності. Середній рівень виплат (loss ratio) за цей період становив близько 28—31%, що значно нижче показників більшості країн Європейського Союзу, де він коливається в межах 40—60%. Така різниця обумовлена низьким проникненням страхових продуктів у масовий сегмент населення, обмеженою фінансовою культурою споживачів та високим рівнем недовіри до страховиків.

Детальний аналіз за видами страхування показує, що найбільш стійкими сегментами залишалися автострахування та добровільне медичне страхування, тоді як туристичне та страхування життя зазнали істотних втрат у періоди макроекономічних криз та воєнних ризиків. Ця тенденція підкреслює, що сегментування ринку значною мірою визначає його стійкість та здатність протистояти негативним зовнішнім чинникам.

Рівень проникнення страхових послуг у національну економіку залишався низьким протягом всього періоду. У 2024 р. загальна частка страхових премій у ВВП не перевищувала 1%, що є значно нижчим показником у порівнянні з країнами ЄС, де цей показник коливається в межах 5—7%.

Низька частка страхового сектору у ВВП свідчить про маргінальну роль галузі у фінансовій системі та обмежений вплив на макроекономічний розвиток. Водночас цей факт демонструє наявність потенціалу для його розвитку за умови вдосконалення законодавчого та регуляторного середовища, стимулювання інноваційних страхових продуктів та підвищення фінансової грамотності населення [8].

Особливої уваги заслуговує динаміка показника insurance density — рівня премій на душу населення. У 2024 р. цей показник залишався на рівні приблизно 1,2 тис. грн на особу, що значно нижче середньоєвропейських значень, де він перевищує 2,5—3 тис. грн. Цей факт свідчить про обмежену доступність страхових послуг для масового споживача та необхідність стимулювання страхового попиту через державні програми та партнерські моделі страхування.

Таким чином, аналіз обсягів страхового ринку України у 2020—2024 рр. свідчить про його поступове відновлення після кризових періодів, проте збереження значних структурних проблем, що стримують ефективне функціонування та повноцінне впровадження страхових механізмів у макроекономіку країни.

У 2024 р. ризикове страхування продовжувало залишатися домінуючим сегментом страхового ринку України: на нього припадало понад 85% валових страхових премій. Основними сегментами ризикового страхування залишалися автострахування (обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності — ОСЦПВ, добровільне страхування КАСКО, міжнародні поліси "Зелена картка") та добровільне медичне страхування (ДМС). Така концентрація премій у двох ключових сегментах свідчить про низьку диверсифікацію ринку та високу залежність страховиків від стабільності цих сегментів.

Ризикове страхування виконує ключову функцію перерозподілу фінансових ризиків у економіці, забезпечуючи захист бізнесу та населення від непередбачуваних подій, що особливо важливо в умовах макроекономічної нестабільності та підвищених ризиків, зумовлених пандемією та воєнними діями.

Автострахування традиційно залишалося ключовим сегментом ринку: на нього у 2020—2024 рр. припадало близько 45% валових премій. Попри кризові явища 2022 р., цей сегмент залишався відносно стабільним завдяки обов'язковому характеру ОСЦПВ, високому рівню проникнення авто у населення та базовим потребам у транспортних послугах. Сегмент КАСКО та міжнародних полісів "Зелена картка" демонстрував повільне відновлення у 2023—2024 рр. у зв'язку з відновленням мобільності населення та відновленням логістичних ланцюгів.

Автострахування відіграє не лише захисну, а й стимулюючу функцію, оскільки забезпечує упевненість водіїв та підприємств у випадку матеріальних втрат, що стимулює активність у транспортному та логістичному секторі економіки.

Сегмент ДМС демонстрував найдинамічніше зростання у структурі страхового ринку. Якщо у 2020 р. його частка становила близько 15%, то у 2024 р. перевищила 25%. Основними драйверами розвитку стали пандемія COVID-19 та зростання попиту населення та корпоративних клієнтів на якісні медичні послуги. Особливу роль відіграло корпоративне страхування співробітників, що стало ефективним механізмом підвищення соціальної відповідальності компаній і стабілізації кадрових ресурсів.

ДМС сприяє підвищенню рівня соціального захисту населення та зменшенню навантаження на державну систему охорони здоров'я, одночасно формуючи нові інвестиційні потоки для страхових компаній.

Страхування життя залишалося відносно слабким сегментом ринку: його частка знизилася з 12% у 2020 р. до 8,5% у 2022 р., а у 2024 р. лише частково відновилася до 10,5%. Порівняно з країнами ЄС, де цей сегмент становить 40—60% ринку, український ринок виглядає недорозвиненим.

Причини низької частки страхування життя включають: низький рівень довіри населення до фінансових установ, обмеженість довгострокових інвестиційних інструментів у національній економіці та значний вплив воєнних та макроекономічних ризиків. Водночас поступове відновлення частки цього сегмента свідчить про наявність потенціалу для розвитку продуктів довгострокового накопичувального страхування.

Агострахування у 2024 р. займало менше 1% страхового ринку, що не відповідає стратегічному значенню аграрного сектору України у структурі ВВП та експортних надходжень. Основними бар'єрами розвитку є відсутність дієвих державних програм підтримки та високі воєнні ризики, що робить інвестиції у страхування сільськогосподарських ризиків надзвичайно ризикованими для страховиків.

Перестрахування залишалося обмеженим, при цьому більшість великих ризиків передавалися міжнародним перестраховим компаніям. Це свідчить про недостатню локалізацію капіталу та залежність національ-

ного страхового ринку від глобальних фінансових інститутів, що ускладнює управління системними ризиками.

Таким чином, структура страхового ринку України у 2020—2024 рр. демонструє високу концентрацію у ризикових сегментах, зростання динамічних ніш, таких як ДМС, та відносно слабкий розвиток довгострокових і стратегічно важливих сегментів, таких як страхування життя та агострахування. Ці тенденції свідчать про необхідність законодавчого та регуляторного стимулювання розвитку ринку, підвищення довіри населення та створення державних програм підтримки стратегічних сегментів.

Конкурентне середовище страхового ринку України у 2020—2024 рр. зазнало значних трансформацій. Кількість страховиків скоротилася з понад 210 у 2020 р. до близько 65 у 2024 р. Така тенденція відображає процеси консолідації та оптимізації капіталу, що відбувалися під впливом економічних криз, пандемії COVID-19, воєнних ризиків та високих регуляторних вимог.

Як наслідок, підвищилася концентрація ринку: у 2024 р. ТОП-10 страхових компаній контролювали понад 70% валових премій. Це сприяє фінансовій стабільності ринку та здатності провідних компаній ефективно виконувати зобов'язання перед страхувальниками у кризових умовах. Водночас висока концентрація знижує рівень конкуренції та інноваційності, обмежує доступ до страхових послуг у регіонах і може підвищувати бар'єри для входження нових учасників.

З позиції теорії ринкової структури, такий рівень концентрації ринку відноситься до олігополії, де основні гравці здатні формувати цінову політику, впливати на продукти та умови страхування, проте залишаються обмеженими внутрішньою конкуренцією та регуляторними механізмами, що захищають інтереси споживачів [2].

Регуляторна трансформація страхового сектору була спрямована на підвищення його стабільності, прозорості та відповідності міжнародним стандартам. Серед ключових реформ варто відзначити:

1. Передача функцій регулятора до Національного банку України (2020 р.), що забезпечило інтеграцію нагляду за страховиками у єдину систему фінансового контролю та підвищило ефективність моніторингу фінансової стабільності страхового сектору.

2. Запровадження ризик-орієнтованого нагляду, який дозволяє оцінювати фінансовий стан компаній за пріоритетністю ризиків, а не за формальними показниками, що підвищує адаптивність регулятора до швидких змін на ринку.

3. Ухвалення Закону України "Про страхування" (2023 р.), який гармонізував українське законодавство з директивами ЄС та принципами Solvency II. Закон спрямований на підвищення капітальної стійкості страхових компаній, посилення вимог до управління ризиками та підвищення прозорості страхових продуктів для споживачів [3].

Ці регуляторні трансформації створили передумови для стабілізації ринку, підвищення довіри страхувальників та розвитку прозорих і конкурентних страхових практик. Водночас процес консолідації та підвищення регуляторних стандартів потребує зваженого балансу

між забезпеченням фінансової стійкості та підтримкою конкуренції й інноваційності.

Розвиток страхового ринку України у 2020—2024 рр. відбувається в умовах поєднання структурних, макроекономічних та соціально-психологічних бар'єрів. Незважаючи на відновлення обсягів страхових премій і певну стабілізацію ключових сегментів, ринок продовжує стикатися з низкою системних проблем, які стримують його ефективне функціонування та вплив на економіку країни.

Серед ключових проблем розвитку можна виділити:

- низький рівень довіри населення до страхових компаній. Соціологічні дослідження показують, що понад 40% українців не довіряють страховим компаніям, що зумовлює низьке проникнення страхових продуктів у масовий сегмент населення [10]. Низький рівень довіри є наслідком як історично сформованих негативних уявлень про страхування, так і недостатньої прозорості діяльності компаній та недостатнього рівня фінансової культури споживачів;

- відсутність покриття воєнних ризиків. Повномасштабна війна 2022 р. продемонструвала, що страхові продукти практично не охоплюють військові та надзвичайні ризики. В результаті великі збитки, пов'язані з руйнуванням майна та порушенням бізнес-процесів, не компенсуються страховими механізмами, що обмежує роль страхового ринку як ефективного інструменту ризик-менеджменту;

- обмежені можливості інвестування резервів. Слабкість національного фондового ринку та недостатній розвиток довгострокових фінансових інструментів ускладнюють ефективне розміщення страхових резервів. Це обмежує потенційний прибуток компаній, знижує їхню платоспроможність та гальмує розвиток продуктів довгострокового страхування життя та накопичувальних схем;

- недостатній рівень фінансової грамотності населення. Низький рівень знань щодо страхових продуктів та механізмів їх дії призводить до обмеженого попиту, неправильного вибору страхових продуктів і недостатньої оцінки ризиків. Це створює додаткові бар'єри для впровадження інноваційних страхових послуг та масового страхування;

- висока концентрація ринку. Консолідація страхового ринку, при якій ТОП-10 компаній контролюють понад 70% премій, підвищує фінансову стабільність, але одночасно знижує рівень конкуренції та інноваційності. Це створює потенційні ризики для споживачів у вигляді обмеженого вибору страхових продуктів, високих цін та уповільнення розвитку нових видів страхування.

З огляду на зазначені проблеми, подальший розвиток страхового ринку України потребує комплексних заходів: підвищення прозорості діяльності компаній, удосконалення регуляторної бази, стимулювання фінансової грамотності населення, створення механізмів страхового покриття для надзвичайних ризиків та розвиток інфраструктури для ефективного інвестування страхових резервів.

Майбутнє страхового ринку України безпосередньо залежатиме від інтеграції з Європейським Союзом, гармонізації законодавства з директивами ЄС та впровадження цифрових технологій у діяльність страхових ком-

паній. Аналіз сучасних тенденцій та світового досвіду свідчить про наявність кількох пріоритетних напрямів розвитку, що можуть значно підвищити ефективність та стійкість національного страхового сектору, а саме:

1. Розвиток страхування життя та пенсійних програм. Підвищення частки страхування життя у структурі ринку, а також інтеграція пенсійних продуктів із добровільними накопичувальними схемами, дозволить формувати довгострокові інвестиційні ресурси, підвищити фінансову безпеку населення та зменшити соціальне навантаження на державний бюджет [5].

2. Агросстрахування у форматі державно-приватного партнерства. Україна має значний аграрний потенціал, однак частка агросстрахування залишається низькою. Впровадження механізмів державно-приватного партнерства може забезпечити компенсацію ризиків, пов'язаних із кліматичними змінами та воєнними діями, а також стимулювати розвиток приватних страхових продуктів у сільському господарстві [6].

3. Страхування воєнних ризиків за підтримки міжнародних організацій. З огляду на постійні геополітичні ризики, розвиток спеціалізованих страхових продуктів для захисту майна, інвестицій та бізнесу у воєнних умовах є стратегічно важливим. Залучення міжнародних перестраховиків та організацій може підвищити платоспроможність ринку та зменшити фінансові втрати страхувальників.

4. Кіберстрахування як відповідь на цифровізацію економіки. Зростання цифрових сервісів, електронної комерції та онлайн-бізнесу підвищує ризики кібератак та витоку даних. Кіберстрахування стає необхідним інструментом для бізнесу та державних установ, забезпечуючи фінансовий захист від втрат, пов'язаних із порушенням інформаційної безпеки.

5. Впровадження інноваційних технологій. Використання мобільних додатків, InsurTech-рішень, технологій блокчейн та штучного інтелекту здатне підвищити ефективність управління ризиками, автоматизувати процеси укладення та адміністрування полісів, зменшити операційні витрати та забезпечити прозорість діяльності страхових компаній.

Особливе значення матиме роль держави, яка повинна поєднувати функції регулятора та партнера. Держава здатна створювати сприятливі умови для розвитку стратегічних сегментів страхового ринку через податкові стимули, гарантійні фонди, програми субсидування та державні перестраховочні механізми. Такий підхід забезпечить збалансоване поєднання фінансової стабільності, інноваційності та конкурентності ринку.

Таким чином, перспективи розвитку страхового ринку України у середньо- та довгостроковій перспективі пов'язані зі зміцненням довіри споживачів, диверсифікацією страхових продуктів, впровадженням цифрових технологій та активною участю держави як партнера і регулятора. Ці фактори створюють потенціал для перетворення страхового сектору на ефективний інструмент соціально-економічного розвитку країни.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Аналіз розвитку страхового ринку України у 2020—2024 рр. показав, що він характеризується високою чут-

ливністю до макроекономічних, політичних та соціальних змін, водночас демонструючи здатність до адаптації та відновлення після кризових явищ. Протягом цього періоду страховий сектор пройшов складний шлях: від відносної стабільності та помірного зростання у 2020–2021 рр., зумовленої впливом пандемії COVID-19, до глибокої економічної та фінансової кризи у 2022 р., що супроводжувалася скороченням обсягів премій, зниженням активності ринку та структурними змінами у конкурентному середовищі. Починаючи з 2023 р., спостерігалось поступове відновлення ключових сегментів ринку, зростання страхових премій та стабілізація фінансових показників компаній у 2024 р., що свідчить про високу адаптивність страхової галузі навіть за екстремальних умов.

Структурний аналіз ринку показав, що домінуючими залишаються ризикові види страхування, серед яких автострахування та добровільне медичне страхування займають понад 70% валових премій. Сегменти страхування життя та агрострахування залишаються недорозвиненими, що обмежує потенціал довгострокового накопичувального страхування та соціально-економічного впливу галузі. Висока концентрація ринку, при якій ТОП-10 компаній контролюють понад 70% премій, підвищує фінансову стабільність, але водночас обмежує конкуренцію та інноваційний розвиток.

Макроекономічні та регуляторні умови відіграють ключову роль у формуванні конкурентного середовища. Передача функцій регулятора до Національного банку України, впровадження ризик-орієнтованого нагляду та ухвалення Закону України "Про страхування" (2023 р.) створили передумови для гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами та підвищення прозорості ринку.

Попри наявні проблеми — низький рівень проникнення страхування, обмежене охоплення воєнних та аграрних ризиків, недостатній розвиток довгострокових страхових продуктів та обмежений доступ до інноваційних фінансових інструментів — страховий сектор України має значний потенціал розвитку. Перспективними напрямками є розширення страхування життя та пенсійних програм, розвиток агрострахування у форматі державно-приватного партнерства, впровадження кіберстрахування, цифровізація процесів через InsurTech, блокчейн та штучний інтелект, а також розвиток воєнного страхування за підтримки міжнародних організацій.

За умови реалізації комплексних структурних реформ, підвищення довіри населення, розвитку фінансової грамотності та інтеграції до європейського фінансового простору страхування може стати важливим інструментом забезпечення фінансової стабільності, підтримки бізнесу та соціально-економічного розвитку України. Це передбачає поєднання ролі держави як регулятора та партнера, здатного стимулювати стратегічні сегменти ринку через податкові преференції, гарантійні фонди та механізми підтримки інноваційних страхових продуктів.

Література:

1. Державна служба статистики України. Статистичний збірник "Фінансові показники страхових компаній України", 2024.

2. Іваненко, С. П. Теорія та практика страхування. Київ: Фінанси і кредит, 2020.

3. Закон України "Про страхування". Відомості Верховної Ради України, 2023, № 65.

4. Левченко, О. М. Страховий ринок України: структура, динаміка, тенденції. Київ: Наук. думка, 2021.

5. Левченко, О. М. Страхування життя та пенсійні програми: аналітичний огляд. Київ: Наук. думка, 2022.

6. Міністерство аграрної політики України. Програми агрострахування та державно-приватне партнерство, 2023.

7. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність, 2024.

8. Петров, В. І. Методологія аналізу фінансових ринків. Харків: ХНЕУ, 2019.

9. Seliverstova L. Trends in the development of the Ukrainian insurance market / L. Seliverstova // Товари і ринки: міжнародний науковопрактичний журнал. 2018. № 1. С. 135 — 144. [Електронний ресурс]. URL: [http://tr.knteu.kiev.ua/files/2018/01\(25\)/13.pdf](http://tr.knteu.kiev.ua/files/2018/01(25)/13.pdf).

10. Соціологічна група "Рейтинг". Довіра до фінансових установ в Україні: опитування, 2023.

References:

1. State Statistics Service of Ukraine (2024), Statystychnyy zbirnyk "Finansovi pokaznyky strakhovykh kompanij Ukrainy" [Statistical Yearbook "Financial Indicators of Insurance Companies of Ukraine"], Kyiv, Ukraine.

2. Ivanenko, S. P. (2020), Teoriia ta praktyka strakhuvannia [Theory and Practice of Insurance], Finance and Credit, Kyiv, Ukraine.

3. Verkhovna Rada of Ukraine (2023), Law of Ukraine "On Insurance". Verkhovna Rada of Ukraine Bulletin, vol. 65.

4. Levchenko, O. M. (2021), Strakhovyy rynek Ukrainy: struktura, dynamika, tendentsii [Insurance Market of Ukraine: Structure, Dynamics, Trends], Naukova Dumka, Kyiv, Ukraine.

5. Levchenko, O. M. (2022), Strakhuvannia zhyttia ta pensijni prohramy: analitychnyy ohliad [Life Insurance and Pension Programs: An Analytical Review], Naukova Dumka, Kyiv, Ukraine.

6. Ministry of Agrarian Policy of Ukraine (2023), Prohramy ahrostrakhuvannia ta derzhavno-pryvatne partnerstvo [Agricultural Insurance Programs and Public-Private Partnership], Kyiv, Ukraine.

7. National Bank of Ukraine (2024), Zvit pro finansovu stabil'nist' [Financial Stability Report], Kyiv, Ukraine.

8. Petrov, V. I. (2019), Metodolohiia analizu finansovykh rynkiv [Methodology of Financial Market Analysis], KhNEU, Kharkiv, Ukraine.

9. Seliverstova, L. (2018), "Trends in the development of the Ukrainian insurance market", Tovary i rynky: mizhnarodnyy naukovy — praktychnyy zhurnal, vol. 1, pp. 135 — 144, Available at: [http://tr.knteu.kiev.ua/files/2018/01\(25\)/13.pdf](http://tr.knteu.kiev.ua/files/2018/01(25)/13.pdf) (Accessed 15 Sept 2025).

10. Sociological Group "Rating" (2023), Dovira do finansovykh ustanov v Ukraini: opytuvannia [Trust in Financial Institutions in Ukraine: Survey], Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 01.10.2025 р.